

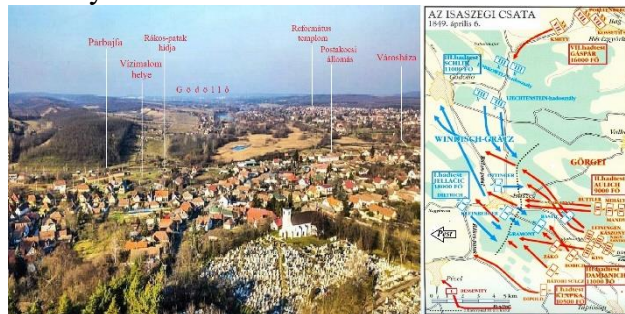
Szendró Dénes JÓKAI MÓR ISASZEGI KULTUSZA

Az osztrákok felett fényes magyar győzelemmel végződött 1849. április 6.-i isaszegi csata után, az 1860-as évek második felében többször is felkereste az isaszegi harcteret hazánk legnagyobb és legolvasottabb írófejedelme, a Komáromban, 1825-ben született, s Budapesten 1904-ben elhunyt református vallású Jókai Mór. Volt, amikor már vonattal is érkezhett, mivel a Pest – Hatvan vasútvonalon a közlekedés a kiegyezés évében, 1867-ben indult el. Itt tartózkodása alatt Végh József táblabíró házában vendégeskedett, ahol találkozhatott a nyarait szintén itt töltő aradi vértanú, Damjanich János tábornok özvegyével is.

Az 1848-as márciusi ifjak vezére bizonyára felgyalogolt Isaszeg legmagasabb pontjára, a 306 méter tengerszint feletti magasságú Kálvária-hegyre, ahonnan a 172 méter tengerszint feletti magasságú Rákos-patak csodálatos völgye, a csata színtere tárult a szeme elé déli irányból

észak felé. (Akkoriban csak az Árpád-kori templom körül voltak házak, és azok is csak nádtetősök!) A fotó tetején, északon Gödöllő homályba burkolódzó házai észlelhetők.

Jókai lépésről lépésre barangolta be a csatamezőt, s beszélgetett hajnaltól napestig az emlékeiket idéző egykori honvédekkel. Az 1869-ben megjelentetett „A kőszívű ember fiai” című regénye „Királyerdőben” fejezetéből vett idézetekkel így örökítette meg a látottakat és halottakat:

Ezer ember közül egy, ha tudja, mi volt az a Királyerdő! Egy erdő, amelynek minden fája történetet mondó emlék. Egy erdő, telve ünnepélyes suttogással; hol a lombnak szelleme van, hol a fűszál emlékezik, hol a geszt sarjadékiban hősök piros vére szívárog, hol a zöld moha álmokat lát, s a zúgó lomb kibeszéli azokat. Az isaszegi ütközet tere az, mely tartott egyik tizenkét órától a másikig, déltől éjfélig...

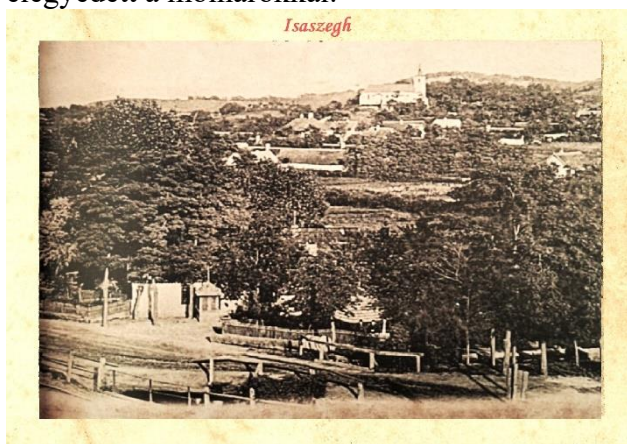
Három országút visz az erdőn keresztül, s mind a három találkozik Isaszegen, s ott egy országúttá egyesül. Ez a kapu, ami Pestre vezet. A magyar sereg Pestet akarja látni! Azért verekszenek. Van valaki, aki ezt nem érti? A Királyerdő, ahol legszelesebb, háromezer, ahol legkeskenyebb, ezerkétszáz lépés; hossza egy mérföld. Ezt az erdőt kell valamelyiknek a két harcoló fél közül a másiktól elvenni...

Az erdőt egész hosszában szegélyezi a Rákos, mely nyáron patak, de tavasszal mocsár; ütközetben nagy úr. Csak ott lehet rajta átkelni, ahol ő engedi. Ilyen átjárat van Isaszegnél és távolabb északra egy malomnál. Mind a két átjáratot a magyar sereg ellenfele bírja... A halmokat (is), mik a csatatéren uralkodnak, ő tartja megszállva...

Nem harc, nem ütközet volt itt, hanem párbaj

tízezer és tízezer férfi között; párbaj gyalog és lóháton, golyóval és szuronnyal, karddal és puskaaggal, kövekkel és pusztá kézzel. Egy óriási párharc, hol külön minden fa alatt minden férfi magában harcol ellenfelével; minden fatörzs egy külön vár; minden bokor egy külön sánc, mit véd, vív, elveszt és visszafoglal az egyik hős a másik hős ellenében...

Az isaszegi színhagyomány szerint Jókai Mór a Rákos-patak hídján átmenő, Pestre vezető országút mentén lévő hajdani vízimalomnál – ahol a csata idején kötözőhely volt – szóba elegyedett a molnárokkal.

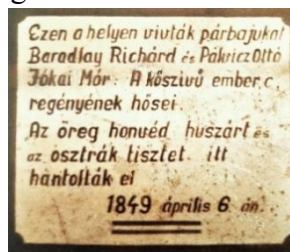

(A vízimalmot az 1930-as években gőzmalommá alakították, 1949-ben államosították, 1956 után már nem üzemeltették, az állapotát elhanyagolták, és 1972-ben lebontották.)

Megpillantva egy malomkövel és korhadt fejfával jelzett tömegsír, Jókai azt javasolta, hogy a fejfa helyett ültessenek a sír megjelölésére egy vadgesztenyefát. Tanácsát megfogadták, s ma már, – 2025-ben – egy vállmagasságban három és fél méter kerületű és mintegy 25 méter magasságú vadgesztenyefa (*Aesculus hippocastanum*) üdvözli a város határában a Pest felől vasúton vagy közúton érkezőket:

Az isaszegi legenda szerint ez a környék a regényben szereplő bajvívás helye volt, ezért a fát párbajfának is nevezik, amelyet később egy emléktáblával jelöltek meg.

Bár az új kerítés miatt a fa törzse és az asztalnak használt malomkő az országútról már nem látható, valamint az emléktábla is lekerült a fáról, de Baradlay Richárd huszárkapitány hősies bajvívása az öt üldöző Palvics Ottó osztrák őrnaggyal, továbbá a lovak taposásától őt saját testével befedő és élete árán megmentő öreg huszár története a regényt olvasók számára örök példaképként fennmarad.

A malomtulajdonos Csáky-család isaszegi temetőben lévő síremlékén a legkorábbi férfi, Csáky János 1862-ben született és 1921-ben hunyt el. Gyerekkorában találkozhatott Jókai-val is. Csáky István születési éve 1898, elhunyt pedig 1944. Az ő lányát vette feleségül az utolsó malomtulajdonos, Toma Ferenc, akinek megözvegyült felesége Tamás fiával együtt a lakóház csodaszép párbajfájának és udvarának a gondozója.

A Csáky-család síremlékének alsó részén a következő vésett szöveg található: „Szeretet és hűség öröklik a sír felett”

Jókai Mór regényei nagyban segítették azt, hogy az 1867-es osztrák-magyar kiegyezést követően hazánkban a modern polgári társadalom kialakulhasson. Szerencsés egybeesés, hogy Isaszeg éppen erre az évre megépült Budapest – Hatvan vasútvonal révén került be az ország vérkeringésébe. Vasútállomása biztosította azt, hogy a község egy órányi közelségre került a fővároshoz. Az addig csak földműveléssel foglalkozó lakosságnak lehetőség kínálkozott Pest fejlődő iparvállalatainál és a vasútnál elhelyezkedni, a fiatalságnak pedig megnyílt az út a továbbtanulás felé.

A munkahelyeket biztosító közeli fővárosnak és Jókai Mór regényének köszönhetően Isaszeg az 1848-as eszméket hirdető tanítók, hivatalnokok, kereskedők és iparosok kedvenc lakó-, kiránduló- és nyaralóhelyévé vált.

A társadalom mozgató erői itt is az önszerveződéssel létrejövő egyletek, mai szóval egyesületek voltak. Ezek céljai a 1848-as

függetlenségi eszmék megőrzése, egymás segítése, a közszolgálati feladatok ellátása, a közművelődés elősegítése, a szakmai érdekvédelem biztosítása, a tisztességes szórakozás megszervezése és a sportolás feltételeinek megteremtése voltak.

Isaszegen szinte minden típusú egyesületre találunk példát. A Pest-Pilis-Solt-Kiskun Vármegye levéltára egyesületi alapszabályainak gyűjteményében alispáni számmal és évvel iktatva, valamint belügyminiszteri jóváhagyással a következő egyesületek működése került engedélyezésre 1945. előtt:

- 1899-ben Tűzoltó Egyesület.
- 1900-ban 48-as Függetlenségi Kör, amelynek szervezésében közadakozásból 1901-ben felállították az 1849. április 6.-i győzelemmel végződött isaszegi csata emlékművét, Radnay Béla szobrászművész alkotását.
- 1900-ban Önszegélyező Temetkezési Egylet.
- 1903-ban Olvasókör.
- 1908-ban Nyaralók Egyesülete.
- 1909-ben II. Rákóczi Ferenc Egyesület.
- 1912-ben Isaszegi Sport Egyesület.
- 1912-ben Községi Gazdakör.
- 1925-ben Vasutasok Köre.
- 1925-ben Levente Egyesület.
- 1925-ben Iparosok Köre.
- 1925-ben Stefánia Kör.
- 1926-ban Daloskör.
- 1927-ben MOVE Lövész és Sport Egyesület
- 1936-ban Önkéntes Tűzoltó Egyesület.
- 1936-ban Isaszegi Frontharcos Egyesület.
- 1941-ben Isaszeg Vidék Méhész Kör.
- 1943-ban MOVE Görgey Arthur TSE.

Ezekben az egyletekben hallgatták a tagok a különböző ismeretterjesztő előadásokat, itt rendezték a sok bált, itt szerepeltek énekkarokban, zenekarokban, népitánc és színjátszó előadásokban, itt vettek részt lovas bemutatókon és szüreti mulatságokon, itt beszéltek meg a világ folyását, itt váltak beszédtemává a modern sportmozgalom hírei, és itt kezdeményezték az 1849-es isaszegi csata emlékhelyeinek megőrkítését is.

Isaszegen az íróra a Jókai Mór Városi Könyvtár és a Jókai utca neve emlékeztet.

A településen 1961 óta működött független könyvtár a Községháza épületében. 1988-ban a Dózsa György Művelődési Otthont emelet-ráépítéssel bővítették, ahová a Községi Könyvtár átköltözött. 2008-ban Isaszeg városi rangot kapott, ezzel egyidőben pedig a könyvtár felvette a Jókai Mór Városi Könyvtár Isaszeg nevet.

Könyvtárosként 1961-től Bodrogi Andrásné, majd Proksza Emese, 1972-től Horváth Árpádné, 2011-től Majsa Györgyné, 2014-től Kovács Dóra munkálkodott, 2017-től pedig Ágoston Katalin tevékenykedik.

A helyben olvasható vagy kikölcsönözhető könyvek száma jelenleg 34 ezerre tehető, ezen kívül mód van diafilmek, DVD-k, CD ROM-ok, hangoskönyvek és újságok kölcsönzésére is.

1992. óta fénymásolásra, 1998-tól olvasói számítógép használatra, 1999-től térítéses Internet használatra, 2002-től pedig hat számítógépen ingyenes Internet-hozzáférésre van lehetőség.

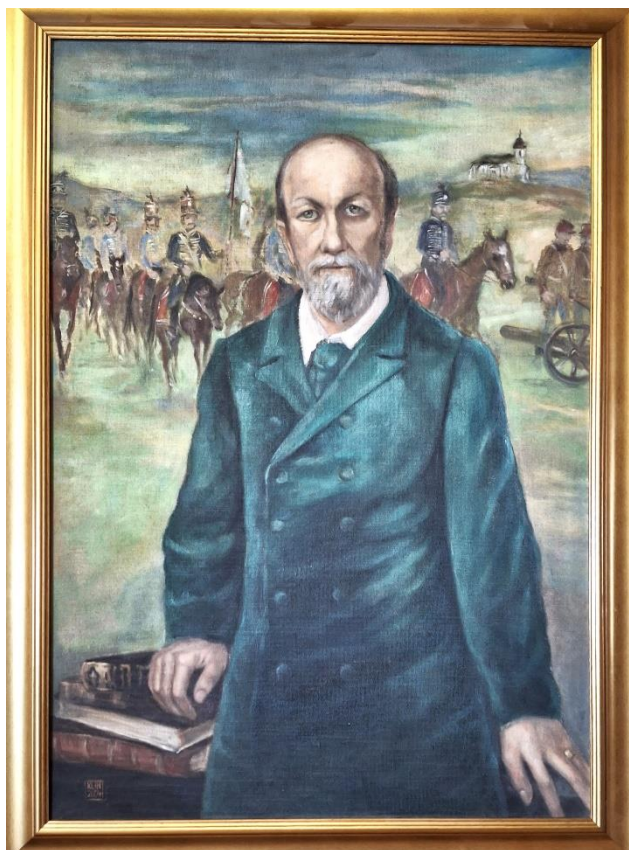
A könyvtárt számos társaskör, klub és egyesület vette, illetve veszi igénybe összejövetelek, ismeretterjesztések és vetített-képes előadások tartására. Számtalan meghívott neves és érdekes személyt hallgathatott és interjúvolhatott meg itt a rájuk kíváncsi lakosság. Sikeres foglalkozások és vetélkedők tartására került sor általános iskolások részére is nevezetes eseményekkel és neves személyekkel kapcsolatos témákban.

2005-ben nyílt meg a Könyvtári Galéria, amely elsősorban a helyi amatőr képzőművészeknek nyújt bemutatkozási lehetőséget.

2004-ben az 1965-ben született Klincsek Zsuzsanna, Isaszegen lakó portréfestő egy 74 cm széles és 93 cm magas olajfestményt adományozott a könyvtárnak, amely Horovitz Lipót (Rozgony, 1838 – Bécs, 1917) Jókai Mórról készült festménye alapján készült úgy, hogy a háttérét megváltoztatva, az isaszegi csata egyik pillanatát jeleníti meg a dombtetőn látható Árpád-kori templommal együtt:

Klincsek Zsuzsanna ma már az Amerikai Egyesült Államokban portréfestőként és grafikusként kamatoztatja tudását.

Fentiek alapján elmondható, hogy a Jókai Mór Városi Könyvtár Isaszeg kulturális életét nagyban színesíti és annak egyik meghatározó résztvevője. Szolgáltatásai és színvonalas rendezvényei a város lakói számára nélkülözhetetlenek.

Isaszegen a Jókai utca neve is a hallhatatlan regényíróra hívja fel a járókelők figyelmét:

Ma már csak az idősebb generáció néhány tagja tudja, hogy az átmenő forgalomtól mentes utca végében bújik meg Magyarország 1975-től 1987-ig volt miniszterelnökének, Lázár Györgynek (Isaszeg, 1924. – Budapest, 2014.) a szülőháza, ahol a gyerekkorát is töltötte:

Hivatalnok típusú, technokrata vezető volt. Olyan, aki – a szovjet megszállás körülményei közötti lehetőségeket kihasználva – műszaki és gazdasági szakértelmére alapozva hozott döntéseket, előtérbe helyezve a tudást, a logikát és a hatékonyságot a politikai szempontok vagy más értékek helyett.

A 2025-ös esztendőt a Magyar Országgyűlés – az író születésének 200.-ik évfordulója alkalmából – Jókai emlékévként nyilvánította.

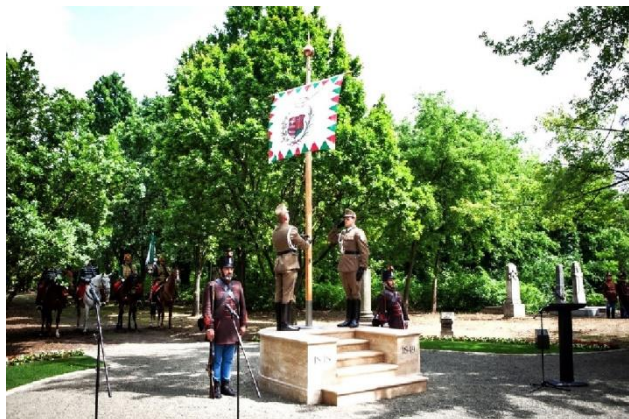
Ennek kapcsán 2025. május 3.-án, Budapesten, a Fiumei úti Nemzeti Sírkertben Jókai Mór panteonját felkereste és sírját megkoszorúzta (az alsó fotón balról jobbra) az íróról elnevezett isaszegi Jókai Mór Városi

Könyvtár vezetője, Ágoston Kata, a Települési Értéktár Bizottság tagja, Majsáné Gyarmati Olga, és a Bizottság elnöke, Verseczkyné Sziki Éva:

Kevesen tudják, hogy a Fiumei úti temető 1847. június 15.-én történt hivatalos megnyitása, majd az 1847. november 4.-én volt egyházi beszentelése után az első temetésre az 1848-49-es szabadságharc alatt, 1849 április 12.-én került sor, amikor ide temették el az 1849. április 6.-i isaszegi csatában megsebesült és a Rókus kórházban elhunyt tizenegy honvédet.

2024. május 21.-én az 1848-49-es forradalom és szabadságharc 175. évfordulója alkalmából honvédemlékművet avattak fel a sírkertben.

Móczár Gábor, a Nemzeti Örökség Intézete főigazgatója ünnepi beszédében hangsúlyozta, hogy a sírkertben több 1848-hoz kapcsolódó

személy nyugszik, de ez az emlékmű nemcsak rájuk emlékeztet, hanem mindazokra a honvédekre, akiknek az eltelt évek alatt már a feledés homályába vészett a nevük, a nyughelyük és a hőstetteik. Köztük vannak azok az isaszegi csatában elhunyt honvédek is, akiknek földi maradványait elsőként helyezték itt örök nyugalomra, de sírjaik pontos helyei ma már nem ismertek.

Jókai Mór Balaton-parti kedvelt villájára és kedvenc ételére emlékezve 2025. május 3.-án került megrendezésre a Balaton-felvidéki Koloska-völgyben a 23. Balatonfüredi országos babaleves főző verseny 50 csapat részvételével, amelyen az Isaszegi Települési Értéktár Bizottság tagjai is indultak a „Királyerdő markotányosai” néven. A csapat tagjai Dragonya Magdolna, Majsáné Gyarmati Olga, Verseczkyné Sziki Éva és Verseczki János voltak.

Főzés közben az érdeklődők nem csak a bográcsban készülő levest láthatták és illatát érzékelhették, de a mellettük elhelyezett, Isaszeg értékeit fényképeken és prospektusokon bemutató kiállítást, valamint Magdi isaszegi népviseleti öltözetét is megcsodálhatták:

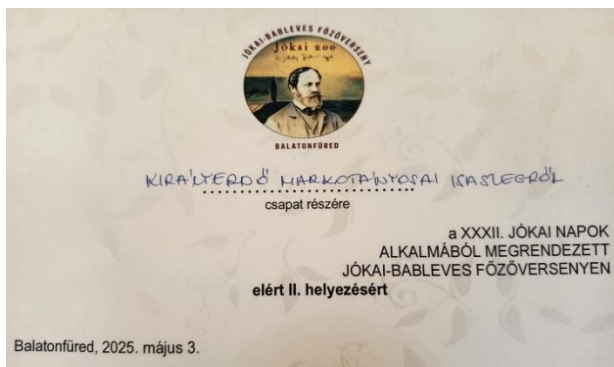

Az isaszegi csapat kiváló eredménnyel második helyezést ért el a versenyen, és az

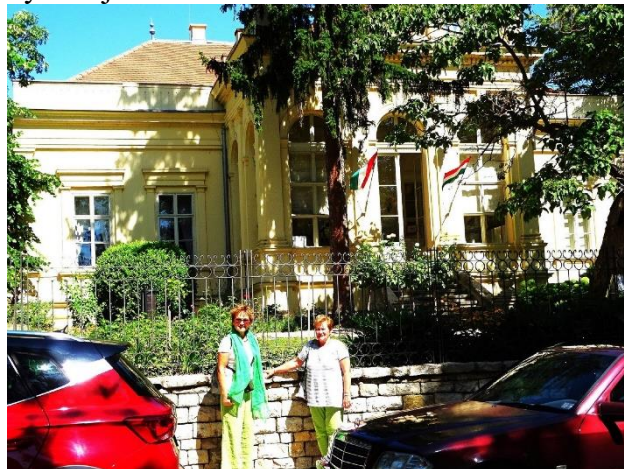
oklevél, a fakanál, valamint az asztalterítő mellett ezüstkanál jutalomban is részesült:

A Kossuth Rádió riportere az Országjáró című műsorban szólaltatta meg őket, melynek során Gyarmati Olga Jókai kedvenc süteményének receptjét mondta el, Sziki Éva pedig Isaszeg nevezetességeiről beszélt:

2025. június 30.-án az Isaszegi Települési Értéktár Bizottság elnöke, Verseczkyné Sziki Éva, és tagja, Majsáné Gyarmati Olga, Szendrő Dénes társaságában keresték fel Jókai Mór nyaralóját Balatonfüreden:

1954-ben, az író halálának 50. évfordulóján emlékműzeum nyílt az épületben. A felújított Jókai-villa 2010 májusa óta az országban egyedülálló író-ház korának megfelelő belső berendezésű és hangulatú kiállítással. A villa kertjében áll az a ma már legalább 120 éves császárfa, amelyet feltehetően maga Jókai ültetett. Jókai Mór mellszobra szintén ott található, amelynél lerótták kegyeletüket az isaszegi látogatók is:

Végezetül gondoljunk Jókai Mór panteonjának feliratára, amely az 1904-ben írt, a halhatatlanságról szóló "Negyven év visszhangja" című írásából származik, és a szerző lelkét idézi meg a halála után is:

„Ami bennem lélek, veletek megy. Ott fog köztetek lenni mindig. Megtalálsz virágjaid között, mikor elhervadnak; megtalálsz a falevélben, mikor lehull; meghallasz az esti harangszóban, mikor elenyészik, s mikor megemlékezel rólam, mindig arccal szemközt fogok veled állani.”

Lehet, hogy nem mindig és nem mindenhol gondolunk erre, de Isaszegen a Királyerdőben, a Párbajfánál, a Jókai utcában és a Jókai Városi Könyvtárban biztosan megtapasztalhatjuk ennek a valóságát.

Így volt, így legyen és így maradjon!

Irodalomjegyzék:

- Majsa Györgyné: Jókai Mór Városi könyvtár, Isaszeg települési értéktár, 2020, <https://www.isaszegiertektar.hu/jokai-mor-varosi-konyvtar/>
- Szendró Dénes: Az isaszegi csata hősei és emlékhelyei, Parókia portál, 2014, https://honlap.parokia.hu/data/attachments/2014/12/09/SzD_Isa_20140405.pdf
- Szmolicza József: Párbajfa, Isaszeg települési értéktár, 2016, <https://www.isaszegiertektar.hu/parbajfa/>
- Verseczkyné Sziki Éva: Isaszeg értékei a Kossuth rádióban, (2025-ös Jókai bablevesfőző verseny), Isaszeg települési értéktár, 2025, <https://www.isaszegiertektar.hu/az-isaszeg-ertekei-a-kossuth-radioban/>
- Verseczkyné Sziki Éva: Jókai emlékévé 200, (Jókai síremléke), Isaszeg települési értéktár, 2025, <https://www.isaszegiertektar.hu/jokai-emlekeve-200-2025/>
- Wikipédia, Jókai Mór, https://hu.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3kai_M%C3%B3r

8 Órai Újság, 1925. március, 11. évfolyam, 57. szám

Asztalos István: Isaszeg, 2001., Száz magyar falu könyvesháza sorozat, 195 oldal.

Bálint Judit: A régmúlt nyomában Isaszegen „Ágyúk roppant kereké recsegett”, Szolnok Megyei Néplap, 1986. augusztus, 37. évfolyam, 204. szám.

Békés Megyei Hírlap, Legendát teremtett Jókai Isaszegen a Királyerdőben, 1992. március, 47. évfolyam, 63. szám.

Bodor János: Az isaszegi csatafa, Kertbarát Magazin, 2006, 29. évfolyam, 11-12. szám.

Isaszegi Adattári Közlemények, 1974., Isaszegi Múzeumbarátok Köre kiadványa, 48 oldal.

Isaszeg, 1992, Isaszegi Múzeumbarátok Köre kiadványa, 46 oldal.

Isaszeg a történelem tükrében, 2019., Isaszegi Múzeumbarátok Köre kiadványa, 39 oldal.

Megyeri Katalin: Párbaj az isaszegi csatatéren? Vadgesztenye a fejfa helyén, Pest Megyei Hírlap, 1982. május, 26. évfolyam, 124. szám.

Szendrei Lőrinc: Megismételt Baradlay-Palwitz párbaj Isaszegen, A dicsőséges hadjárat ösvényein, Magyar Nemzet, 1999. március, 62. évfolyam, 61. szám.